

NOTES ABOUT USING KOREAN WORDS IN ROMANIAN

(Abstract)

Graphic variants of Korean words used in the current Romanian can be explained by the differences between the original and revised McCune-Reischauer system. In the communist era, the most common Korean names were transliterated from Russian. Therefore in Romanian have been preserved spellings as Phenian (Pyongyang) or Kim Ir Sen (Kim Il Sung).

Cuvinte-cheie: vocabular, romanizare, cuvinte coreene, variante, ortografie.

Keywords: vocabulary, Romanization, Korean words, variants, spelling.

*Hankuk University of Foreign Studies,
81 Oedae-ro, Mohyeon-myeon, Cheoi-gu Yongin-si, Gyeonggi-do
South Korea 449-791
groza10@hotmail.com*

Carolina Popușoi

CALCURI SEMANTICE SAU ÎMPRUMUTURI LEXICALE
ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN BASARABIA?

În limba română din stânga Prutului, calcul semantic și împrumutul lexical sunt fenomene cu o răspândire extrem de mare, în special în limbajul colocvial. În condiții lingvistice firești, aceste procedee constituie mijloace importante de îmbogățire a unei limbi¹. Când însă imitarea semantică a unui model străin sau preluarea *ad litteram* a unui lexem dintr-o altă limbă duce la denaturarea sistemului limbii materne (prin atribuirea de sensuri redundante unor cuvinte existente în limbă ori prin utilizarea improprie a unor elemente de vocabular), atunci avem a face cu calcuri semantice nerecomandate, respectiv, cu împrumuturi lexicale nerecomandate. În asemenea situații, calcul semantic și împrumutul lexical nu mai pot fi considerate mijloace productive, ci regresive, degradante².

În arealul lingvistic în discuție, aceste fenomene au apărut sub influența puternică a limbii ruse asupra românei actuale din Basarabia, ca urmare a factorilor socio-lingvistici (bilingvismul unidirecționat).

¹ Vezi, pentru calc semantic, Graur (1936), Rizescu (1958), Hristea (1965), Hristea (1967), Hristea (1968a), Hristea (1984a), Stanciu-Istrate (2006). Vezi, pentru împrumut lexical, Mihăilă (1960), Hristea (1968b), Hristea (1984b), Sparionoapte (2005).

² Vezi Mândăcanu (1987), Ciobanu (1988), Palii (1991), Mățcaș (1995), Crijanovschi (2000), Condrea (2001), Palii (2005), Popușoi (2013).

Atât calculul semantic, cât și împrumutul lexical au influențe nefavorabile asupra lexicului limbii române de la Est de Prut. De altfel, lexicul este domeniul cel mai receptiv la înrâuirile lingvistice exterioare, fiind, prin urmare, cel mai afectat de contactul dintre limba română și limba rusă din spațiul lingvistic din stânga Prutului³.

Calculul semantic din româna din Basarabia constă în atribuirea de sensuri noi unui cuvânt existent în limba română standard, după limba rusă. Prin adăugarea unuia sau a mai multor sensuri la cel(e) preexistent(e), sub influența sensurilor corespondentului lexical din rusă, are loc extinderea improprie a structurii semantice a cuvântului indigen. Realizarea acestui fenomen este posibilă când lexemul din rusă este cel puțin bisemantic, iar cele două cuvinte implicate în procesul în discuție (cel care imită sensul și cel după care se calchiază) au cel puțin un sens comun⁴. Drept urmare a calchierii semantice, lexemul influențat din româna din stânga Prutului își lărgeste nejustificat numărul de sensuri cu semnificații proprii echivalentului său din limba rusă. Trebuie însă spus că aceste sensuri redundante sunt desemnate în limba română literară prin alte cuvinte.

În funcție de clasa morfologică din care face parte lexemul calchiat sub aspect semantic, se întâlnesc calcuri substantivale, adjectivale, verbale, adverbiale și interjecționale. Din punct de vedere numeric, cea mai reprezentativă este clasa calcurilor semantice verbale, fiind urmată de clasa calcurilor semantice substantivale.

Spre exemplu, verbul *a măsura* din limba română din stânga Prutului, pe lângă sensurile din româna literară „a determina cu instrumente sau cu aparate de măsură, etaloane etc., valoarea unei mărimi (lungime, masă, greutate, tensiune electrică etc.); a lua măsura”; „a evalua, a aprecia valoarea, mărimea”; „a cuprinde cu ochii, a cerceta cu privirea o distanță, un loc; a scruta”; „a privi pe cineva cu atenție; a privi disprețuitor sau amenințător”; (fig.) „a cântări, a modera, a înfrâna cuvintele, gesturile, manifestările etc.”; „a (se) compara cu cineva din punctul de vedere al forței fizice, intelectuale etc.”⁵, are și semnificațiile improprie „a încerca un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte; a face o probă; a proba”. Spre exemplu: **a măsura paltonul/ pantofii* pentru *a încerca paltonul/ pantofii*; *a face o probă a paltonului/ a pantofilor*; *a proba paltonul/ pantofii*, <cf. rus. *мерить пальто/ туфли*>; **Câte rochii se pot măsura?* pentru *Câte rochii se pot proba?*, <cf. rus. *Сколько платьев можно мерить?*>. Această inadvertență semantică dintre lexemul *a măsura* din româna standard și același lexem din româna din Basarabia se explică prin atribuirea de către vorbitorii din stânga Prutului, după verbul *мерить* din rusă, a sensurilor din urmă. Menționăm că, în limba rusă, verbul *мерить* are atât sensurile specifice verbului *a măsura* din româna literară, cât și

³ Întrucât lexemele și construcțiile din româna din Basarabia apărute ca rezultat al fenomenelor în discuție nu există în limba română standard, vom nota aceste forme cu asterisc (*), marcând, totodată, prin acest semn și caracterul lor nerecomandat.

⁴ Vezi Hristea (1967), p. 512, Hristea (1984a), p. 111, Popușoi (2013), p. 14.

⁵ Cf. DEX.

semnificațiile „a încerca un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte; a face o probă; a proba”. Satisfacerea acestor două condiții (polisemantismul lexemului rusesc, după care se imită, și suprapunerea a cel puțin unei semnificații în cele două limbi) a favorizat apariția în limba română din Basarabia a calcului semantic al verbului *a măsura*.

De asemenea, substantivul *hotărâre* din limba română din stânga Prutului are atât sensurile din limba română literară „decizie”; „dispoziție a unei autorități”; „act adoptat de organele de conducere ale unor organizații, partide etc. în urma unor dezbateri și a aprobării date de majoritatea membrilor prezenți”⁶, cât și sensurile „rezolvare”, „soluționare; soluție”. Spre exemplu: **hotărârea problemei* pentru *rezolvarea/ soluționarea problemei*, <cf. rus. *решение проблемы*>. După cum observăm, în româna din Basarabia, sensurile din urmă sunt atribuite impropriu lexemului *hotărâre*, după corespondentul rusesc *решение*, ducând, astfel, la apariția calcului semantic. Acest fenomen este condiționat de faptul că, în limba rusă, substantivul *решение* (care are și cele 3 sensuri din româna literară) este mai dezvoltat din punct de vedere semantic față de echivalentul său românesc (*hotărâre*), dar și de faptul că substantivele din aceste două limbi în contact au cel puțin un sens comun. Prin urmare, românii basarabeni, preluând toate sensurile din rusă ale substantivului *решение*, calchiază structura semantică a acestuia.

În româna din stânga Prutului, la fel s-a întâmplat și cu adjectivul *puternic*, -ă. Astfel, adjectivul în discuție posedă în acest areal lingvistic și semnificații necunoscute în româna literară, și anume „competent”, „pregătit”, „bun”, „tare”. Spre exemplu: **Dumnealui e un profesor puternic*. pentru *Dumnealui e un profesor competent/ pregătit/ bun.*, <cf. rus. *Он сильный учитель.*>; **El e puternic la matematică*. pentru *El e bun/ tare la matematică.*, <cf. rus. *Он сильный по математике.*>. Trebuie spus că, în limba rusă (de unde au fost preluate aceste sensuri), adjectivul *сильный, -ая* are și semnificațiile consacrate în limba română literară: 1. (Despre ființe; p. ext. despre părți ale corpului lor) „Care are o mare putere fizică; tare, voinic, viguros”; 2. (Despre mașini, unelte) „Care posedă o forță mecanică sau motrice ridicată; care acționează cu putere și cu efect, care dezvoltă o energie mare”; 3. (Despre voce, sunete) „Tare, intens”; 4. (Despre lumină sau surse de lumină) „Viu, intens”; 5. (Despre senzații, sentimente) „Adânc, profund, pătrunzător”; 6. (Despre ape curgătoare) „Cu debit sporit și cu rapiditate mare”; 7. (Despre substanțe chimice, medicamente etc.) „Care are un efect imediat și vizibil”; 8. „Care are influență, autoritate; care deține putere; însemnat prin situația sau prin rolul său”; 9. „Înzestrat cu o mare forță (organizatorică, politică, economică etc.); capabil de acțiuni de mare amploare”; 10. (Fig.) „Important prin conținutul său; p. ext. temeinic”⁷. Prin urmare, polisemantismul adjectivului rusesc *сильный, -ая* și suprapunerea mai multor sensuri în cele două limbi aflate în interacțiune au creat premise pentru lărgirea sferei semantice a lexemului românesc din limba română

⁶ Cf. DEX.

⁷ Cf. DEX.

din Basarabia. Cel mai grav este însă că, din cauza răspândirii masive a limbii ruse în zona geografică dintre Prut și Nistru, prea puțini basarabeni sesizează că sensurile „competent”, „pregătit”, „bun”, „tare” sunt improprii adjectivului *puternic*, -ă din limba română literară și că acestea reprezintă veritabile calcuri semantice, după rusecul *сильный*, -ая.

Cât despre cel de al doilea fenomen abordat aici, împrumutul lexical, acesta se caracterizează în româna din stânga Prutului prin preluarea *ad litteram* a unui lexem din limba rusă, pentru a denumi ființe, obiecte, acțiuni, stări și însușiri. Menționăm că, odată cu lexele străine, se preia și sensul/ sensurile acestuia: „Împrumutul lexical este cât se poate de clar, întrucât limba receptoare preia dintr-o altă limbă, în același timp, atât complexul sonor cu valoare de unitate lexicală, cât și sensul (sau sensurile) cuvântului respectiv”⁸. În spațiul lingvistic în discuție, procedeul împrumutului lexical duce la dublarea inutilă a cuvintelor, deoarece limba română are forme lexicale proprii, bine fixate, pentru a acoperi necesitățile din procesul de comunicare, fără a fi nevoie să se recurgă la elemente lexicale străine.

Din punct de vedere morfologic, împrumuturile lexicale fac parte din toate părțile de vorbire independente semantic. Cele mai frecvente sunt împrumuturile din clasa substantivului, fiind urmate de împrumuturile din categoria verbului, a adjectivului și a adverbului. Spre exemplu: **coróbcă* pentru *cutie*, <cf. rus. *коробка*>; **nalóg* pentru *impozit*, <cf. rus. *налог*>; **remónt* pentru *reparație*, <cf. rus. *ремонт*>; **trúbă* pentru *țevă*, <cf. rus. *труба*>; **a se dogovóri* pentru *a se înțelege asupra unui fapt*, <cf. rus. *договориться*>; **a revnuí* pentru *a fi gelos*, <cf. rus. *ревновать*>; **a (se) ubedí* pentru *a (se) convinge*, <cf. rus. *убедить(ся)*>; **a zacusí* pentru *a lua o gustare*, <cf. rus. *закусить*>; **górdâi*, -aia pentru *mândru*, -ă, <cf. rus. *гордый*, -ая>; **jádnâi*, -aia pentru *lacom*, -ă, <cf. rus. *жадный*, -ая>; **nahálinâi*, -aia pentru *obraznic*, -ă, <cf. rus. *нахальный*, -ая>; **turóí*, -aia pentru *tont*, *toantă*, <cf. rus. *тупой*, -ая>; **bástro* pentru *repede*, <cf. rus. *быстро*>; **narócino* pentru *înadins*, <cf. rus. *нарочно*>; **preámo* pentru *direct*, <cf. rus. *прямо*>; **srázu* pentru *deodată*, <cf. rus. *сразу*> etc.

După cum observăm, sub aspectul pronunției, împrumuturile lexicale din limba rusă, intrate în româna colocvială din Basarabia, de cele mai multe ori, reflectă cu fidelitate învelișul sonor al lexeleului din limba de împrumut.

Din punctul de vedere al accentului, împrumuturile lexicale, pătrunse din rusă în româna vorbită din stânga Prutului, își păstrează accentul pe aceeași silabă ca în limba de origine.

În procesul de împrumutare a lexemelor, influența limbii ruse, de regulă, se exercită doar la nivel lexical, nu și în plan morfologic. Împrumuturile lexicale din rusă, în general, sunt supuse acțiunii de integrare în sistemul flexionar al limbii române. În cadrul acestui fenomen, împrumuturile lexicale din rusă se adaptează în

⁸ Vezi Hristea (1984a), p. 104.

arealul lingvistic din Basarabia la trăsăturile părților de vorbire ale idiomului românesc, suferind modificări care țin de desinență, conjugare, exprimarea formală a diatezei etc.

În materialul prezentat mai sus despre calcuri semantice și împrumuturi lexicale, fenomenele în discuție sunt net distincte. Sunt însă situații ambigue, unde diferențierea acestor fapte de limbă ridică anumite probleme. Astfel de cazuri se întâlnesc atunci când lexemul din română are același înveliș sonor ca și echivalentul său lexical din rusă. În asemenea împrejurări, apare întrebarea: avem a face cu un calc semantic, după limba rusă, sau cu un împrumut lexical din rusă?

Un astfel de exemplu este substantivul *figură* din limba română din stânga Prutului, utilizat cu sensurile „talie”, „corp”, „statură”. La prima vedere, dat fiind identitatea complexului sonor a lexemului în discuție cu echivalentul său rusesc (cf. rus. *фигура*), substantivul *figură* pare a fi un împrumut lexical din limba rusă. La o analiză mai amănunțită, constatăm însă că faptul de limbă analizat reprezintă un calc semantic, deoarece în mecanismul acestui fenomen se regăsesc cele două condiții definitorii pentru prezența calcului semantic: (1) polisemantismul lexemului în limba de influență și (2) suprapunerea semantică a cel puțin unui sens în cele două limbi în contact. Astfel, substantivul rusesc *фигура* este unul polisemantic, având semnificațiile „imagine plastică a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură, sculptură etc.”; „persoană; (în special) persoană purtătoare a unor caractere individuale sau sociale proprii; tip, personalitate”; „poziție sau ansamblu de poziții și de mișcări la dans, la balet, la scrimă, la patinaj etc.”. Pe lângă aceste sensuri, care sunt proprii și românei literare, în limba rusă, lexemul *фигура* are și semnificațiile „talie”, „corp”, „statură”. Din cauza bilingvismului intens din spațiul dintre Prut și Nistru, sensurile din urmă au fost atribuite necorespunzător, după limba rusă, substantivului *figură* din română. Spre exemplu: **Ea are o figură subțire./ *Ea are figură frumoasă.* pentru *Ea are o talie subțire./ Ea are corp frumos.*, <cf. rus. *У нее тонкая/ красивая фигура.*>. Argumentele prezentate, credem, dovedesc cu prisosință că faptul de limbă analizat aici constituie un calc semantic, și nu un împrumut lexical.

De asemenea, și în cazul verbului *a citi*, folosit în româna din stânga Prutului cu sensurile „a ține un curs, o prelegere, o conferință; a preda (o disciplină)”; „a recita”, avem a face cu un calc semantic, și nu cu un împrumut lexical. Cu toate că, și în această situație, coincide învelișul sonor al cuvintelor din cele două limbi în contact, vorbim totuși de un calc semantic, deoarece se întrunesc cele două condiții esențiale pentru realizarea acestui fenomen. Prin urmare, verbul rusesc *читать* este polisemantic și are următoarele sensuri: „a parcurge un text (pronunțând cuvintele sau nu) pentru a lua cunoștință de cele scrise”; „a descifra o partitură muzicală, urmărind cu ochii sunetele reprezentate și valorile lor (și a le reproduce cu vocea sau cu un instrument)”; „a interpreta indicațiile topografice ale unei hărți sau ale unui plan și a reconstitui după ele configurația terenului”; „a înregistra, a desluși indicațiile date de un contor, de un barometru, de un indicator etc.”; (fig.)

„a descoperi, a sesiza gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale”. În afară de aceste sensuri, care sunt comune și limbii române literare, în limba rusă, verbul *читать* este utilizat și cu semnificațiile „a ține un curs, o prelegere, o conferință; a preda (o disciplină)”; „a recita”. În procesul interacțiunii dintre limba română și limba rusă, aceste sensuri din rusă au fost preluate și atribuite impropriu de către românii basarabeni lexemului *a citi* din româna standard, ducând la apariția calcului semantic. Spre exemplu: **Profesorul Suceveanu ne citește mecanica.* pentru *Profesorul Suceveanu ne predă mecanica.*, <cf. rus. *Профессор Сучевяну читает нам механику.*>; **Academicianul a citit o lecție studenților de la medicină.* pentru *Academicianul a ținut o prelegere/ o conferință/ un curs studenților de la medicină.*, <cf. rus. *Академик читал лекцию студентам медицинского факультета.*>; **Copiii au citit poezii pe care le știau pe de rost de la grădiniță.* pentru *Copiii au recitat poezii pe care le știau pe de rost de la grădiniță.*, <cf. rus. *Дети читали стихи которые они знали наизусть с детского садика.*>.

În această ipostază, se află și alte lexeme, cum ar fi: **anchetă* pentru *chestionar*, <cf. subst. rus. *анкета*>, (ex.: **anchetă sociologică* pentru *chestionar sociologic*, <cf. rus. *социологическая анкета*>); **bilet* pentru *carnet, livret*, <cf. subst. rus. *билет*>, (ex.: **bilet de student* pentru *carnet de student*, <cf. rus. *студенческий билет*>; **bilet militar* pentru *livret militar*, <cf. rus. *военный билет*>); **cod* pentru *prefix telefonic*, <cf. subst. rus. *код*>, (ex.: **a forma codul Italiei* pentru *a forma prefixul Italiei*, <cf. rus. *набрать код Италии*>); **curs* pentru *tratament medical, cură; an universitar*, <cf. subst. rus. *курс*>, (ex.: **curs de leuire* pentru *tratament medical/ cură*, <cf. rus. *лечебный курс*>; **curs de slăbire* pentru *cură de slăbire*, <cf. rus. *курс для похудения*>; **student în cursul al doilea* pentru *student în anul al doilea (universitar)*, <cf. rus. *студент на втором курсе*>); **expediție* pentru *cercetare, anchetă*, <cf. subst. rus. *экспедиция*>, (ex.: **expediție folclorică* pentru *cercetare/ anchetă folclorică*, <cf. rus. *фольклорная экспедиция*>); **formă* pentru *uniformă*, <cf. subst. rus. *форма*>, (ex.: **formă școlară* pentru *uniformă școlară*, <cf. rus. *школьная форма*>); **lecție* pentru *curs, prelegere, conferință*, <cf. subst. rus. *лекция*>, (ex.: **Academicianul a ținut o lecție studenților de la politehnică.* pentru *Academicianul a ținut o prelegere/ o conferință/ un curs studenților de la politehnică.*, <cf. rus. *Академик читал лекцию студентам политехнического факультета.*>); **moment* pentru *element, componentă, latură, parte; aspect, problemă; trăsătură*, <cf. subst. rus. *момент*>, (ex.: **momente dificile de gramatică* pentru *probleme/ elemente/ aspecte dificile de gramatică*, <cf. rus. *сложные грамматические моменты*>); **secție* pentru *element*, <cf. subst. rus. *секция*>, (ex.: **Caloriferul are 10 secții.* pentru *Caloriferul are 10 elemente.*, <cf. rus. *Радиатор состоит из 10 секций.*>); **a se ivi* pentru *a se prezenta; a veni; a se înfățișa*, <cf. vb. rus. *явиться*>, (ex.: **a se ivi la examen* pentru *a se prezenta/ a veni/ a se înfățișa la examen*, <cf. rus. *явиться на экзамен*>); **a se prăvăli* pentru *a avea un insucces; a nu reuși; a eșua, a pica; a rata*, <cf. vb. rus.

провалиться>, (ex.: **a se prăvăli la examen/ la concurs pentru a nu reuși/ a eșua/ a pica la examen/ la concurs*, <cf. rus. *провалиться на экзамене/ на конкурсе*>); **a realiza pentru a vinde, a comercializa*, <cf. vb. rus. *реализовать*>, (ex.: **a realiza marfa pentru a vinde/ a comercializa marfa*, <cf. rus. *реализовать товар*>); **a reclama pentru a face reclamă, a face publicitate*, <cf. vb. rus. *рекламировать*>, (ex.: **a reclama produse cosmetice la televizor pentru a face reclamă/ a face publicitate la produse cosmetice la televizor*, <cf. rus. *рекламировать косметику по телевизору*>); **a regula pentru a regla, a potrivi*, <cf. vb. rus. *регулировать*>, (ex.: **a regula volumul sunetului pentru a regla/ a potrivi volumul sunetului*, <cf. rus. *регулировать громкость звука*>; **a regula ceasul pentru a regla/ a potrivi ceasul*, <cf. rus. *регулировать часы*>; **a regula glicemia/ tensiunea pentru a regla glicemia/ tensiunea*, <cf. rus. *регулировать сахар/ давление*>; **a regula motorul/ centrala termică pentru a regla motorul/ centrala termică*, <cf. rus. *отрегулировать двигатель/ колонку*>) etc.

În exemplele de mai sus, deși învelișul sonor al elementelor lexicale din cele două limbi aflate în interacțiune este identic (trăsătură specifică împrumutului lexical), vorbim totuși de calcuri semantice, și nu de împrumuturi lexicale. Această abordare, după cum am mai menționat, decurge din regăsirea în mecanismul faptelor de limbă în discuție a celor două condiții esențiale pentru realizarea calcului semantic: polisemantismul lexemului din limba rusă și suprapunerea semantică a cel puțin unui sens în cele două limbi în contact.

Un alt argument în susținerea acestei interpretări este și faptul că asemenea lexeme sunt frecvent utilizate și de unii intelectuali basarabeni, care, în general, evită rusismele (împrumuturile lexicale) în procesul de comunicare. Cunoscând că aceste cuvinte se găsesc și în limba română, vorbitorii din stânga Prutului le folosesc în mod firesc, având convingerea că și în româna standard ele au aceleași sensuri ca în rusă. Dacă în limba rusă, cuvintele respective ar fi avut un alt înveliș sonor decât în română, acestea n-ar fi fost utilizate într-o asemenea măsură și de către persoanele cu o anumită pregătire intelectuală din arealul lingvistic din Basarabia.

O situație aparte o reprezintă omonimele omofone din limba de influență, care, la rândul lor, pot servi drept sursă pentru generarea fenomenelor de limbă în discuție. Dat fiind faptul că atât calcurile semantice, cât și împrumuturile lexicale se creează în limbajul colocvial, majoritatea vorbitorilor nu țin seama de forma scrisă a cuvintelor din limba de interacțiune. Astfel, în asemenea situații, omonimele omofone din limba rusă sunt considerate de românii din stânga Prutului ca având același aspect grafic. Spre exemplu, formele omofone rusești *бал* și *балл* au fost văzute de vorbitorii basarabeni ca fiind un singur cuvânt, și anume *бал* (ca și românescul *bal*). În urma acestui fapt, în limbajul colocvial din spațiul lingvistic dintre Prut și Nistru, elementul lexical *бал* a acumulat și semnificațiile cuvântului *балл*. Din această cauză, în româna din Basarabia, lexemul *bal*, pe lângă sensul consacrat în româna literară „petrecere (publică) cu dans, organizată seara sau

noaptea”⁹, are și semnificațiile improprie „grad”; „notă”; „punct”. Spre exemplu: **cutremur cu magnitudinea de 4 baluri* pentru *cutremur cu magnitudinea de 4 grade*, <cf. rus. *землетрясение магнитудой 4 баллов*>; **balul mediu* pentru *nota medie*, <cf. rus. *средний балл*>; **balul de trecere* pentru *nota de trecere*, <cf. rus. *переводный балл*>; **scală de la 1 la 50 de baluri* pentru *scală de la 1 la 50 de puncte*, <cf. rus. *шкала от 1 до 50 баллов*>. După cum observăm, aceste sensuri din limba română din stânga Prutului sunt atribuite necorespunzător lexemului *bal*, după omofonul rusesc *балл*. Deoarece, și în acest caz, s-au întrunit cele două condiții definitorii în realizarea calcului semantic, considerăm acest fapt lingvistic drept un calc de natură semantică, și nu un împrumut lexical.

În unele situații însă, lexemele cu același înveliș sonor ca în rusă, utilizate în limbajul colocvial din Basarabia, reprezintă veritabile împrumuturi lexicale. Spre exemplu: **bancă* pentru *borcan*, <cf. subst. rus. *банка*>; **rație* pentru *stație radio*, <cf. subst. rus. *рация*>; **soc* pentru *suc*, <cf. subst. rus. *сок*> etc. Această abordare este determinată de faptul că elementele lexicale din româna standard nu au niciun sens comun cu cele din limba de influență, deoarece sunt omonime (omografe). Astfel, substantivul *bancă*¹⁻² din româna literară semnifică „scaun lung pentru două sau mai multe persoane”; „scaun, de obicei cu pupitru în față, pentru școlari”; „intreprindere financiară care efectuează operații de plată și de credit (și organizează circulația bănească)”¹⁰, pe când substantivul rusesc *банка* are sensurile „borcan”, „cutie (de conservă)”, „ventuză”; vezi și: rom. *rație* „cantitate de hrană pe care trebuie să o consume un om sau un animal într-un timp determinat și care conține toate substanțele necesare desfășurării funcțiilor vitale ale organismului”; „număr constant care se adaugă la un termen al unei progresii aritmetice sau cu care se înmulțește un termen al unei progresii geometrice pentru a obține termenul următor”¹¹ vs rus. *рация* „stație radio”; rom. *soc* „nume dat mai multor specii de arbuști de dimensiuni mici, cu flori hermafrodite grupate în inflorescențe, care au proprietăți sudorifice, și cu fructe (boabe negre sau roșii), scoarță și rădăcini cu proprietăți laxative și diuretice (*Sambucus*)”¹² vs rus. *сок* „suc”; „sevă”, „zeamă”. Prin urmare, asemenea lexeme din româna colocvială din stânga Prutului sunt împrumuturi, și nu calcuri semantice, deoarece elementele lexicale din cele două limbi în contact sunt omonime și nu pot avea vreun sens comun. Pentru realizarea calcului semantic însă, după cum am mai menționat, este indispensabil ca lexemele din limbile în interacțiune să se suprapună semantic măcar pe un sens.

În clarificarea fenomenelor calc semantic și împrumut lexical, care, în exemplele prezentate în acest articol, par a se suprapune, am plecat de la determinarea trăsăturilor esențiale ale faptelor de limbă în discuție. Astfel, împrumutul lexical constă în preluarea *ad litteram* a unui lexem (cu tot cu sens) din limba rusă.

⁹ Cf. DEX.

¹⁰ Cf. DEX.

¹¹ Cf. DEX.

¹² Cf. DEX.

Calcul semantic se caracterizează însă prin atribuirea unui cuvânt din româna literară a unui sens impropriu, după corespondentul său rusesc, cu obligativitatea respectării concomitente a două condiții. Așadar, calcul semantic se obține când echivalentul lexical din rusă este cel puțin bisemantic și cele două cuvinte care interferează în acest proces (cel din română, care imită semnificația, și cel din rusă, după care se calchiază) au cel puțin un sens comun.

Prin urmare, în procesul analizei unor astfel de fapte de limbă echivoce, se va ține seama atât de aspectele comune ale acestor fenomene, cât și de trăsăturile lor distinctive.

În lingvistica din Basarabia, asemenea fapte ambigue, de cele mai multe ori, sunt trecute la greșeli de limbă sub influența limbii ruse, fără a se preciza însă tipul inadvertenței. O astfel de interpretare generală este cauzată, fără îndoială, de coincidența formală a celor două cuvinte din limbile în contact. La prima vedere, această concordanță între învelișul sonor al celor două lexeme trimite la fenomenul împrumutului lexical. Faptul însă că aceste cuvinte, neomonime cu cele din rusă, există și în limba română literară impune rezerve în abordarea lor drept împrumuturi lexicale. În elucidarea acestei probleme, rolul hotărâtor îi revine aspectului semantic. Prin urmare, dacă lexemul din româna colocvială din stânga Prutului are unul sau mai multe sensuri în plus față de elementul lexical din româna literară (iar sensurile în discuție se regăsesc și la corespondentul său din rusă), atunci acest indiciu ne trimite fără nicio reținere la existența unui calc semantic, și nu la un împrumut lexical.

Încadrarea a astfel de probleme de limbă la un tip sau la altul de greșală, credem, ar putea fi elucidată prin examinarea mai detaliată a fenomenelor calc semantic și împrumut lexical.

BIBLIOGRAFIE

- Ciobanu (1988) = A. Ciobanu, *Limba maternă și cultivarea ei*, Editura Lumina, Chișinău, 1988.
 Condrea (2001) = I. Condrea, *Norma literară și uzul local*, Firma Editorial Poligrafică, Tipografia Centrală, Chișinău, 2001.
 Crijanovschi (2000) = A. Crijanovschi, *Dicționar de dificultăți ale limbii*, Editura Arc & Museum, Chișinău, 2000.
 DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.
 Graur (1936) = Al. Graur, *Sur quelques types de calques*, în *Bulletin linguistique*, IV, 1936, p. 193–194.
 Hristea (1965) = Th. Hristea, *Contribuții la studiul influenței ruse moderne asupra limbii române actuale (calcuri lingvistice)*, în *Romanoslavica*, XII, 1965, p. 315–326.
 Hristea (1967) = Th. Hristea, *Tipuri de calc lingvistic*, în *Studii și cercetări lingvistice*, XVIII, nr. 5, 1967, p. 507–527.
 Hristea (1968a) = Th. Hristea, *Calcul lingvistic*, în *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*, Editura Științifică, București, 1968, p. 143–202.

- Hristea (1968b) =Th. Hristea, *Împrumutul lexical*, în *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note*, Editura Științifică, București, 1968, p. 103–144.
- Hristea (1984a) =Th. Hristea, *Calcul lingvistic ca procedeu de îmbogățire a vocabularului*, în *Sinteze de limba română*, Ediția a III-a, Editura Albatros, București, 1984, p. 100–121.
- Hristea (1984b) =Th. Hristea, *Împrumutul ca mijloc extern de îmbogățire a vocabularului*, în *Sinteze de limba română*, Ediția a III-a, Editura Albatros, București, 1984, p. 39–65.
- Mățaș (1995) =N. Mățaș, *De la grotesc la sublim*, Revista Limba română, Chișinău, 1995.
- Mândăcanu (1987) =V. Mândăcanu, *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, Ediția a II-a, Editura Cartea Moldovenească, Chișinău, 1987.
- Mihăilă (1960) =G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română: Studiu lexicosemantic*, Editura Academiei, București, 1960.
- Palii (1991) =A. Palii, *Calchiera ca aspect al interferenței limbilor (contacte moldo-ruse)*, Editura Știința, Chișinău, 1991.
- Palii (2005) =A. Palii, *Cultura comunicării*, Ediția a IV-a, Editura Epigraf, Chișinău, 2005.
- Popușoi (2013) =C. Popușoi, *Limba română actuală din Basarabia. Particularități morfosintactice și lexicosemantice*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția Aula Magna, București, 2013.
- Rizescu (1958) =I. Rizescu, *Contribuții la studiul calculului lingvistic*, Editura Academiei, București, 1958.
- Sparionoapte (2005) =D. Sparionoapte, *Încadrarea împrumuturilor lexicale rusești în sistemul gramatical al limbii române*, Editura Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, 2005.
- Stanciu-Istrate (2006) =M. Stanciu-Istrate, *Calcul lingvistic în limba română*, Editura Academiei Române, București, 2006.

SEMANTIC CALCQUES OR LEXICAL LOANS IN ROMANIAN SPOKEN IN BESSARABIA?

(Abstract)

In colloquial Romanian spoken in Bessarabia, there are a series of lexemes with the same phonetics as in Russian, also to be found in Romanian, but with different semantic values. At first sight, due to the formal coincidence between such Romanian words spoken on the left side of the Prut river and Russian words, they seem to be lexical loans. When analysed in further detail, we notice that these language occurrences represent true semantic calques. This approach results from the identification within this phenomenon of the two essential conditions that make a semantic calque, namely the polysemantism of the Russian lexeme (which is imitated) and the overlapping of at least one meaning in the two languages in interaction.

Cuvinte cheie: interacțiune între limbi, calc semantic, împrumut lexical, procedeu lingvistic nerecomandat.

Keywords: languages in interaction, semantic calque, lexical loan, non-recommended linguistic procedure.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13
carolina_popusoi@yahoo.com*